

і для надання їй у постійне користування необхідне звернення громадянина або юридичної особи із заявою або клопотанням, до яких мають додаватись відповідні документи; розгляд заяви або клопотання уповноваженим органом і ухвалення відповідного рішення, а в необхідних випадках і надання дозволу на підготовку проекту відведення земельної ділянки; розробка проекту цього відведення, його узгодження, розгляд і затвердження; перенесення проекту в натуру шляхом встановлення меж земельної ділянки на місцевості; одержання документів, що засвідчують право на землю; здійснення державної реєстрації земельної ділянки. Земельний закон передбачає й додаткові вимоги до передачі земельних ділянок у власність або надання їх у користування. До них, зокрема, належать такі, як наявність позитивного висновку конкурсної комісії при передачі земельної ділянки фермерському господарству, підготовка і надання висновків сільськими, селищними, міськими, районними, обласними радами, районними та обласними держадміністраціями за місцем розташування земельної ділянки тощо.

У ЗК право приватної власності на землю громадян та юридичних осіб значно розширене. Воно передбачає безоплатну передачу у власність громадянам лише таких земельних ділянок, які знаходяться у їх користуванні, тих що одержані ними внаслідок приватизації державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, а також ділянок, одержаних із земель державної та комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації. Таким чином, зазначену норму треба розглядати як один із способів придбання земельних ділянок, передбачених статтями 81- 82 ЗК.

*Мироненко В. П.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри
цивільного права і процесу НАВС*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ІНСТИТУТІВ "НЕДІСНОГО ШЛЮБУ" ТА "НЕУКЛАДЕНОГО ШЛЮБУ"

Відповідно до статті 48 Сімейного кодексу України, шлюб, зареєстрований у відсутності нареченої і (або) нареченого, вважається

неукладеним. Запис про такий шлюб в органі державної реєстрації актів цивільного стану анулюється за рішенням суду за заявою заінтересованої особи, а також за заявою прокурора [1]. Відсутність нареченого (нареченої) під час реєстрації шлюбу має принципний характер. Згідно із ч. 1 ст. 51 Конституції України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка [2]. Згідно із ст. 34 Сімейного кодексу України присутність наречених в момент реєстрації шлюбу є обов'язковою, оскільки сторони мають підтвердити свою вільну згоду на укладення шлюбу. Відсутність сторін або однієї з них унеможливорює оприлюднення такої волі, чим позбавляє шлюбний союз необхідного підґрунтя. Зважаючи на зазначене, недійсний шлюб потрібно відрізнити від неукладеного шлюбу.

Інститути визнання шлюбу недійсним та визнання шлюбу неукладеним законодавець відніс до V глави Сімейного кодексу України “Недійсність шлюбу”, відмежувавши їх тим самим від інституту припинення шлюбу. Водночас, недійсний та неукладений шлюб є різними інститутами.

На думку В. С. Гопанчука, шлюб, зареєстрований за відсутності нареченої або нареченого – це шлюб, який не існує, це шлюб, якого юридично немає і який не потребує визнання його недійсним у судовому порядку. Підтверджуючи свої слова, науковець продовжує: шлюб, який укладено з порушенням обов'язкових правил реєстрації (наприклад, посвідчений особою, яка не має права його посвідчувати), не існує взагалі. До неукладених шлюбів, на думку В. С. Гопанчука, необхідно віднести і шлюби, які реєструвалися за підробленим паспортом, за довіреністю. Як приклад, дослідник наводить такий випадок: молоді задовго до реєстрації шлюбу почали “святкувати”, і, як наслідок, шлюб був “зареєстрований” між нареченою і свідком. У цьому разі, як і в усіх інших (коли особа використовує підроблені документи, документи іншої особи тощо), йдеться, на думку В. С. Гопанчука, не про визнання шлюбу недійсним – його як такого не існує взагалі, а про анулювання запису реєстрації шлюбу як помилкового, оскільки він не відбиває дійсного стану речей [3, с. 48].

При розгляді справ про визнання шлюбу неукладеним суд повинен обмежитися лише встановленням факту, чи було зареєстровано шлюб у присутності нареченої і (або) нареченого. Вказане визначення означає не формальну присутність осіб при реєстрації шлюбу працівниками органу реєстрації актів цивільного стану, а припускає обов'язкове особисте здійснення підпису в актовому записі про шлюб. Так, в провадженні Голосіївського районного суду міста Києва перебувала справа за позовом чоловіка до жінки про визнання їхнього шлюбу неукладеним. У своїй позовній заяві чоловік посилався на те, що у жовтні 1999 року між ним та дружиною було укладено шлюб, який був зареєстрований виконкомом Старосолотвинської сільської ради Бердичівського району Житомирської області. Разом з тим, урочиста церемонія з приводу їхнього одруження відбулась за тиждень до реєстрації шлюбу, а сама ж реєстрація шлюбу в виконкомі Старосолотвинської сільської ради відбувалась без участі нареченої, яка в день реєстрації шлюбу перебувала на навчанні в місті Житомир, підпис від її імені вчинила мати нареченої.

Для вирішення справи суд правильно визначив предмет доказування – чи належить підпис в актовому записі про шлюб відповідачці по справі. В ході розгляду справи судом призначалась судова почеркознавча експертиза, відповідно до висновку якої, підпис від імені дружини у пункті 11 «Підписи осіб, які одружились (дошлюбні прізвища)» графі «Громадянка» в актовому записі про шлюб виконано відповідачкою. На підставі вказаного висновку експерта, чоловіку було відмовлено у задоволенні його позову про визнання шлюбу неукладеним [4].

На жаль, Сімейний кодекс України не визначає чітко процесуальні аспекти визнання шлюбу неукладеним. Допускається припущення про те, що справи про визнання шлюбу неукладеним повинні розглядатися в порядку окремого провадження, оскільки ст. 48 Сімейного кодексу України вказує на анулювання запису про шлюб за заявою заінтересованої особи, а також за заявою прокурора. Разом з тим, судова практика засвідчує той факт, що справи

про визнання шлюбу неукладеним розглядаються в порядку позовного провадження.

Неукладений шлюб – це юридичний нуль, а тому у разі його реєстрації виникають наступні правові наслідки: жодна із сторін (незалежно від її добросовісності або недобросовісності) не набуває прав та обов'язків подружжя; дитина, яка народилася у неукладеному шлюбі вважається такою, що народилася поза шлюбом; неукладений шлюб не потребує визнання його недійсним. Незважаючи на те, що недійсний та неукладений шлюб є різними правовими інститутами, обидва шлюби мають і певні однакові правові наслідки. Так, за наявності у осіб – “неіснуючого подружжя” дитини, зміни прізвища, майнового спору або інших важливих питань, суд повинен керуватися аналогією закону, а саме використовувати норми статей про визнання шлюбу недійсним.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
2. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Сімейне право України: підруч. [для студ. юрид. вузів і ф-тів] / [Ариванюк Т. О., Бірюков І. А., Гопанчук В. С. та ін.]; ред. В. С. Гопанчук. – К.: Істина, 2002. – 304 с.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 8 липня 2013 року у справі № 2-316/12. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32462553>.